

واقع در این حوزه جغرافیایی براساس سند چشم‌انداز بیست‌ساله کشور اشاره شود. در این منطقه علاوه بر ایران، ۲۴ کشور دیگر شامل عربستان سعودی، ترکیه، پاکستان، مصر، امارات متحده عربی، کویت، عراق، قطر، اردن، بحرین، سوریه، فلسطین، لبنان، یمن، عمان، آذربایجان، ازبکستان، تاجیکستان، ترکمنستان، گرجستان، قزاقستان، قرقیزستان، ارمنستان و افغانستان حضور دارند. موضوع دیگری که برای مقایسه جایگاه اقتصادی ایران با کشورهای منطقه باید مورد توجه قرار گیرد، انتخاب شاخص‌های مناسب است. شاخص‌های مورد نظر باید اولاً مرتبط و هم‌سو با سند چشم‌انداز در زمینه رشد اقتصادی، سطح درآمد سرانه و اشتغال و نظایر آن باشند، ثانیاً از لحاظ کمی و کیفی دارای قابلیت مقایسه‌ای بین‌المللی بوده و از استاندارد لازم برخوردار باشند، به طوری که امکان مقایسه و سنجش را به طور منظم و مستمر و در طول دوره بیست‌ساله فراهم نمایند. ثالثاً به اندازه کافی فراگیر، جامع و سازگار باشند تا بتوان براساس آنها جایگاه واقعی کشور را در منطقه ارزیابی نمود.

در فصل حاضر، ابتدا با استفاده از برخی شاخص‌های کلان اقتصادی، یک تصویر مقایسه‌ای از وضعیت کلی کشورهای منطقه در سال ۲۰۰۸ ارائه می‌شود. سپس جایگاه ایران در مقایسه با کشورهای عربستان سعودی، ترکیه، پاکستان و مصر از منظر برخی از شاخص‌های کلان اقتصادی مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرد. کشورهای مزبور در حال حاضر به عنوان رقبای اقتصادی عمده و بالقوه کشور در سطح منطقه مطرح بوده و سهم بالاتری نسبت به سایر کشورها در اقتصاد منطقه دارند.

در سند چشم‌انداز بیست‌ساله جمهوری اسلامی ایران در افق سال ۱۴۰۴ هجری شمسی، از ایران به عنوان کشوری توسعه‌یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فن‌آوری در منطقه آسیای جنوب غربی (شامل آسیای میانه، قفقاز، خاورمیانه و کشورهای همسایه) نام برده شده است. برای دست یافتن به چنین جایگاهی مواردی چون جنبش نرم‌افزاری و تولید علم، رشد پرشتاب و مستمر اقتصادی، ارتقای سطح درآمد سرانه و رسیدن به اشتغال کامل مورد توجه و تاکید قرار گرفته است.

دستیابی به این اهداف راهبردی مستلزم بررسی دقیق وضعیت ایران، شناسایی نقاط ضعف و قوت آن در مقایسه با کشورهای منطقه، تعیین راه‌کارها و انتخاب برنامه‌های توسعه‌ای مناسب در طول دوره بیست‌ساله سند مزبور است. بدین منظور، گزینش معیارهای مناسب برای ارزیابی اقدامات انجام شده در مسیر رسیدن به جایگاه نخست اقتصادی در منطقه از اهمیت بسزایی برخوردار است.

ارزیابی جایگاه اقتصادی ایران براساس شاخص‌های کمی کلان معرفی شده از جمله نرخ سرمایه‌گذاری، درآمد سرانه، تولید ناخالص ملی، نرخ بیکاری و تورم و کاهش فاصله درآمد میان دهک‌های بالا و پایین جامعه، می‌تواند چارچوب مناسبی را برای سنجش موقعیت اقتصادی کشور در مقایسه با سایر کشورهای منطقه طی دوره زمانی مورد نظر فراهم آورده و راه‌کارهایی را در جهت کاهش شکاف‌های موجود بین عملکرد و اهداف مورد نظر ارائه دهد.

به منظور بررسی وضعیت ایران در مسیر دستیابی به جایگاه اول اقتصادی منطقه، لازم است در ابتدا به کشورهای

جدول ۲۱-۱- مقایسه وضعیت کشورهای منطقه در سال ۲۰۰۸(۱)

رتبه	تولید سرانه (۲) مبلغ(دلار)	رشد سرمایه‌گذاری		رشد اقتصادی		جمعیت		کشور
		رتبه	نرخ(درصد)	رتبه	نرخ(درصد)	رتبه	تعداد(هزار نفر)	
۷	۸۷۷۱	۷	۷/۷	۱	۱۰/۸	۱۱	۸۶۸۰	آذربایجان
۱۰	۵۴۷۴	۵	۱۰/۳	۵	۷/۹	۱۳	۵۹۰۶	اردن
۹	۶۰۷۵	۹	۵/۷	۸	۶/۸	۱۹	۳۰۷۷	ارمنستان
۱۴	۲۶۵۸	۲	۱۶/۷	۳	۹/۰	۶	۲۷۳۱۴	ازبکستان
۱۹	۱۱۰۳	۰۰	۰۰	۱۵	۲/۳	۵	۲۹۰۲۱	افغانستان
۶	۱۱۰۵۲	۰۰	۰۰	۱۴	۲/۵	۴	۷۱۹۵۶	ایران(۳)
۱	۳۴۸۹۹	۰۰	۰۰	۹	۶/۳	۲۳	۷۷۶	بحرین
۱۵	۲۵۳۸	۱۰	۳/۸	۱۶	۲/۰	۱	۱۶۶۱۱۱	پاکستان
۱۸	۱۹۰۷	۴	۱۱/۳	۵	۷/۹	۱۲	۶۸۳۶	تاجیکستان
۸	۶۶۲۵	۰۰	۰۰	۲	۹/۸	۱۵	۵۰۴۴	ترکمنستان
۳	۱۳۴۱۷	۱۲	-۷/۱	۱۷	-۰/۹	۳	۷۳۹۱۴	ترکیه
۱۳	۴۵۸۳	۱۳	-۱۰/۱	۱۰	۵/۲	۹	۲۰۵۸۱	سوریه
۲	۲۳۹۹۱	۰۰	۰۰	۱۱	۴/۴	۷	۲۴۶۴۶	عربستان سعودی
۰۰	۰۰	۰۰	۰۰	۰۰	۰۰	۲۰	۲۷۸۵	عمان
۰۰	۰۰	۰۰	۰۰	۰۰	۰۰	۱۸	۳۹۳۷	فلسطین
۱۷	۲۱۹۳	۸	۶/۵	۶	۷/۶	۱۴	۵۲۷۸	قرقیزستان
۵	۱۱۳۲۳	۶	۸/۷	۱۳	۳/۲	۱۰	۱۵۶۷۵	قزاقستان
۰۰	۰۰	۰۰	۰۰	۰۰	۰۰	۲۲	۱۲۸۱	قطر
۰۰	۰۰	۰۰	۰۰	۰۰	۰۰	۲۱	۲۷۲۸	کویت
۱۲	۴۹۶۶	۱۱	-۵/۷	۱۶	۲/۰	۱۶	۴۳۰۷	گرجستان
۴	۱۱۷۷۷	۱	۳۷/۵	۴	۸/۵	۱۷	۴۱۹۴	لبنان
۱۱	۵۴۲۵	۳	۱۴/۸	۷	۷/۲	۲	۸۱۵۲۷	مصر
۱۶	۲۴۱۶	۰۰	۰۰	۱۲	۳/۹	۸	۲۲۹۱۷	یمن

ماخذ: WDI online, the World Bank Group, ۲۰۱۰

۱- کشورهای امارات و عراق به دلیل عدم وجود آمار در نظر گرفته نشده‌اند.

۲- این ارقام براساس برابری قدرت خرید (PPP) ارائه شده است.

۳- به منظور مقایسه ارقام ایران با سایر کشورها، ارقام ایران نیز از منبع آماری بین‌المللی یکسان (WDI) استخراج شده است. البته، با توجه به عدم ارائه آمار مربوط به تولید ناخالص داخلی سال ۲۰۰۸ در پایگاه آماری WDI، ارقام رشد اقتصادی، تولید سرانه و نسبت تولید ناخالص داخلی به کل تولید منطقه مبتنی بر برآوردهای ارائه شده در پایگاه آماری ذیل است:

World Economic Outlook Database, IMF, October, ۲۰۰۹. بنابراین، با توجه به منابع آماری اصلی و روش مورد استفاده در ماخذ مزبور، ارقام ارائه شده برای ایران در این ماخذ، ممکن است با ارقام ارائه شده در منابع آماری داخلی متفاوت باشد.

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۸۷

ادامه جدول ۲۱-۱- مقایسه وضعیت کشورهای منطقه در سال ۲۰۰۸

سهولت کسب و کار (۶)	نسبت تولید ناخالص داخلی به کل تولید منطقه (۵)		بیکاری (۴)		تورم		
	رتبه در جهان	رتبه	سهام (درصد)	رتبه	نرخ (درصد)	رتبه	نرخ (درصد)
	۳۸	۸	۱/۹	۳	۶/۱	۱۹	۵۳/۴
	۱۰۰	۱۲	۰/۸	۹	۱۲/۷	۸	۱۴/۹
	۴۳	۱۴	۰/۵	۱۳	۲۸/۶	۲	۸/۹
	۱۵۰	۹	۱/۸	۰۰	۰۰	۰۰	۰۰
	۱۶۰	۱۲	۰/۸	۰۰	۰۰	۱۶	۲۲/۷
	۱۳۷	۲	۲۰/۳	۷	۱۰/۴	۱۸	۲۵/۵
	۲۰	۱۳	۰/۷	۰۰	۰۰	۱	۳/۵
	۸۵	۵	۱۰/۶	۲	۵/۲	۱۴	۲۰/۳
	۱۵۲	۱۵	۰/۳	۰۰	۰۰	۱۵	۲۰/۵
	۰۰	۱۲	۰/۸	۰۰	۰۰	۰۰	۰۰
	۷۳	۱	۲۵/۰	۸	۱۱/۰	۵	۱۰/۴
	۱۴۳	۷	۲/۴	۰۰	۰۰	۱۰	۱۵/۷
	۱۳	۳	۱۴/۹	۱	۵/۰	۳	۹/۹
	۶۵	۰۰	۰۰	۰۰	۰۰	۷	۱۲/۱
	۱۳۹	۰۰	۰۰	۱۲	۲۵/۷	۰۰	۰۰
	۴۱	۱۵	۰/۳	۵	۸/۲	۱۷	۲۴/۵
	۶۳	۶	۴/۵	۴	۶/۶	۱۱	۱۷/۲
	۳۹	۰۰	۰۰	۰۰	۰۰	۹	۱۵/۰
	۶۱	۰۰	۰۰	۰۰	۰۰	۶	۱۰/۶
	۱۱	۱۴	۰/۵	۱۱	۱۶/۵	۴	۱۰/۰
	۱۰۸	۱۱	۱/۲	۰۰	۰۰	۰۰	۰۰
	۱۰۶	۴	۱۱/۱	۶	۸/۷	۱۲	۱۸/۳
	۹۹	۱۰	۱/۴	۱۰	۱۵/۰	۱۳	۱۹/۰

۴- ماخذ: <http://Laborsta.ilo.org> - آمار مصر و اردن به علت عدم ارائه در این منبع آماری، از منبع آماری ۲۰۱۰، WDI online، the World Bank Group استخراج شده است.

۵- این نسبت با استفاده از ارقام موجود تولید ناخالص داخلی کشورها براساس برابری قدرت خرید (PPP) محاسبه شده است.
۶- ماخذ: www.doingbusiness.org

۲۱-۱- مقایسه وضعیت کشورهای منطقه در سال ۲۰۰۸

سریع و مقطعی اقتصاد کشورهای نوظهور در منطقه باشد که در مراحل اولیه رشد اقتصادی قرار دارند و از ظرفیت‌های خالی بیشتری برای تولید و سرمایه‌گذاری برخوردار می‌باشند.

سرمایه‌گذاری به عنوان پشتوانه‌ای از تولید، از شاخص‌های مهم دیگری است که در بیشتر تحلیل‌ها برای مقایسه وضعیت اقتصادی کشورها مورد استفاده قرار می‌گیرد. کشورهای لبنان و ازبکستان بیشترین رشد سرمایه‌گذاری را در سال ۲۰۰۸ داشتند. در مقابل، کشورهای سوریه و ترکیه به ترتیب با رشد ۱۰/۱- و ۷/۱- درصد پایین‌ترین رتبه را در منطقه دارا بودند.

تولید ناخالص داخلی سرانه معیاری برای تعیین سطح زندگی در کشورها است. براساس منبع آماری «نماگرهای توسعه جهان»^(۱) در سال ۲۰۰۸، بحرین و عربستان سعودی به ترتیب با تولید ناخالص داخلی سرانه (براساس معیار برابری قدرت خرید) ۳۴۸۹۹ و ۲۳۹۹۱ دلار، بالاترین رتبه را در میان کشورهای منطقه دارا بودند^(۲). پس از آنها با اختلاف زیادی کشورهای ترکیه و لبنان به ترتیب با ۱۳۴۱۷ و ۱۱۷۷۷ دلار در جایگاه‌های بعدی قرار داشتند. ایران نیز با تولید سرانه ۱۱۰۵۲ دلار در رتبه ششم منطقه قرار گرفت. افغانستان و تاجیکستان نیز در پایین‌ترین سطح قرار گرفتند.

نرخ تورم نیز از شاخص‌های مهمی است که برای بررسی ثبات و کارایی اقتصادی در کشورها مورد بررسی قرار می‌گیرد. در سال مورد بررسی، بحرین با نرخ تورم ۳/۵ درصد پایین‌ترین نرخ تورم را در میان کشورهای منطقه دارا بود. پس از

برای تعیین جایگاه اقتصادی ایران در منطقه، وضعیت کلیه کشورها از نظر هشت شاخص کلان و براساس آمارهای موجود در منابع معتبر بین‌المللی مورد بررسی و مقایسه قرار گرفته است. شاخص‌های انتخابی عبارت از جمعیت، رشد اقتصادی، رشد سرمایه‌گذاری، تولید ناخالص داخلی سرانه، نرخ تورم، نرخ بیکاری، سهم تولید ناخالص داخلی هر کشور از کل تولید کشورهای منطقه و شاخص سهولت کسب و کار می‌باشند. البته بهبود یک شاخص اقتصادی تنها برای یک سال نمی‌تواند معیار مناسبی برای قضاوت در مورد بهبود وضعیت کلی اقتصادی یک کشور باشد، بلکه لازم است روند باثبات مجموعه شاخص‌های اقتصادی هر کشور طی سال‌های متمادی نیز مورد توجه قرار گیرد.

شاخص جمعیت معمولاً به عنوان معیار مناسبی از اندازه کشورها مورد استفاده قرار می‌گیرد. بررسی شاخص‌های مختلف اقتصادی با توجه به شاخص جمعیت دیدگاه بهتری را در مقایسه وضعیت اقتصادی کشورها با یکدیگر فراهم می‌آورد. پاکستان با جمعیتی به میزان ۱۶۶ میلیون نفر بالاترین جمعیت را در میان کشورهای منطقه دارا است. پس از آن مصر، ترکیه و ایران با اختلاف زیادی در رده‌های بعدی قرار دارند. عربستان سعودی نیز با جمعیت ۲۵ میلیون نفر در رتبه هفتم قرار گرفت.

رشد تولید ناخالص داخلی؛ روند تولید و استفاده از ظرفیت‌های اقتصادی موجود در هر کشور را بیان می‌کند. آذربایجان و ترکمنستان به ترتیب با ۱۰/۸ و ۹/۸ درصد بالاترین رشد اقتصادی را در میان کشورهای منطقه در سال ۲۰۰۸ دارا بودند. پایین‌ترین رشد نیز متعلق به ترکیه و پس از آن پاکستان و گرجستان بود. ایران با رشد اقتصادی ۲/۵ درصد، رتبه چهاردهم را در منطقه به خود اختصاص داد. دلیل این امر می‌تواند رشد

۱- World Development Indicators(WDI)

۲- شایان ذکر است کشورهای قطر، امارات و کویت دارای تولید ناخالص داخلی سرانه بالاتری نسبت به بحرین و عربستان سعودی هستند که به دلیل در دسترس نبودن آمار سال ۲۰۰۸ برای این کشورها در رتبه‌بندی مزبور لحاظ نشده‌اند. تولید ناخالص داخلی سرانه قطر در سال ۲۰۰۶ معادل ۶۵۱۸۲ دلار و برای کشورهای امارات و کویت در سال ۲۰۰۷ به ترتیب معادل ۵۶۵۸۴ و ۴۸۲۶۸ دلار بوده است.

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۸۷

رتبه‌های منطقه قرار گرفتند. در مقابل، تاجیکستان با کسب رتبه ۱۵۲ و افغانستان با کسب رتبه ۱۶۰ پایین‌ترین رتبه‌های منطقه را به خود اختصاص دادند. ایران از منظر فضای کسب و کار رتبه ۱۳۷ جهان را کسب کرد.

۲۱-۲- مقایسه شاخص‌های اقتصادی ایران با کشورهای

منتخب منطقه^(۱)

در این بخش جایگاه اقتصادی ایران در میان رقبای عمده و بالقوه منطقه شامل عربستان سعودی، ترکیه، پاکستان و مصر طی دوره ۲۰۰۸-۲۰۰۴ مورد بررسی قرار می‌گیرد. کشورهای مورد نظر بیشترین سهم از مجموع تولید ناخالص داخلی کشورهای منطقه را کسب کرده و در اکثر شاخص‌ها از شرایط مناسب‌تری نسبت به سایر کشورها برخوردار هستند. شاخص‌های اقتصادی مورد بررسی در این بخش، تصویر مقایسه‌ای مناسبی از وضعیت موجود و روند تحقق اهداف سند چشم‌انداز بیست‌ساله کشور در سطح منطقه ارائه می‌کند. در مجموع، دوازده شاخص منتخب به همراه شاخص‌های نابرابری توزیع درآمد در این مطالعه مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است. شایان ذکر است در کلیه نمودارها وضعیت ایران با کشور اول رقیب که از نظر شاخص مورد بررسی بهترین وضعیت را در میان سایر کشورهای منطقه در هر سال دارد، مقایسه شده است. در مورد شاخص‌های نرخ تورم، نرخ بیکاری، رشد نقدینگی و نسبت مخارج مصرفی دولت به تولید ناخالص داخلی، پایین‌ترین رقم و در مورد سایر شاخص‌ها بالاترین رقم، به عنوان بهترین وضعیت در نظر گرفته شده است.

۲۱-۲-۱- رشد اقتصادی

رشد تولید ناخالص داخلی نشان‌دهنده درصد تغییر در تولید کالاها و خدمات در بخش‌های مختلف اقتصادی با

۱- تفاوت در برخی ارقام در گزارش موجود با گزارش سال‌های گذشته ناشی از بازبینی آخرین اطلاعات از سوی منابع آماری مربوطه می‌باشد.

آن ارمنستان با نرخ تورم ۸/۹ درصدی، رتبه دوم را کسب کرد. ایران نیز با ۲۵/۵ درصد دارای نرخ تورم بالا در منطقه بود.

نرخ بیکاری یکی از مهم‌ترین شاخص‌های اقتصادی و اجتماعی کشورها می‌باشد. متأسفانه نواقصی در آمار مربوط به این شاخص در منابع بین‌المللی وجود دارد و بیشتر کشورهای مورد بررسی در سال ۲۰۰۸ فاقد آمار هستند. براساس آمارهای موجود در سال ۲۰۰۸، عربستان سعودی با ۵ درصد کمترین نرخ بیکاری را در میان کشورهای منطقه دارا بود؛ پاکستان و آذربایجان نیز با نرخ بیکاری ۵/۲ و ۶/۱ درصد در رتبه‌های بعدی قرار گرفتند. کشورهای ارمنستان و فلسطین دارای بالاترین نرخ بیکاری بودند. ایران با دارا بودن نرخ بیکاری ۱۰/۴ درصد در سال ۲۰۰۸ رتبه هفتم را در منطقه به خود اختصاص داد.

شاخص دیگری که در این بخش مورد استفاده قرار گرفته است، سهم هریک از کشورها از مجموع تولید ناخالص داخلی (براساس برابری قدرت خرید) کشورهای منطقه است. براساس آمارهای موجود در سال ۲۰۰۸، ترکیه با ۲۵ درصد، ایران با ۲۰/۳ درصد و عربستان سعودی با ۱۴/۹ درصد، بیشترین سهم را در منطقه دارند. در مقابل، قرقیزستان، تاجیکستان و ارمنستان کمترین سهم را در مقایسه با سایر کشورهای منطقه کسب کردند.

مناسب بودن فضای کسب و کار از اهمیت بالایی در رونق فعالیت‌های اقتصادی کشورها برخوردار بوده و منجر به افزایش سرمایه‌گذاری، تولید و اشتغال‌زایی می‌گردد. برای بررسی و مقایسه جایگاه کشورها در فضای کسب و کار عموماً شاخص سهولت کسب و کار که توسط گروه بانک جهانی تهیه می‌شود، مورد استفاده قرار می‌گیرد. رتبه بالاتر یک کشور در این شاخص به معنای وضعیت مناسب‌تر قوانین و مقررات موجود برای کسب و کار در آن کشور است. در دوره ۲۰۰۸/۰۹، کشورهای گرجستان و عربستان سعودی به ترتیب با کسب رتبه‌های ۱۱ و ۱۳ در میان ۱۸۳ کشور جهان، در بالاترین

۲۱-۲-۲- تولید ناخالص داخلی

از جمله شاخص‌هایی که برای سنجش قدرت اقتصادی کشورها به شکل وسیعی مورد استفاده قرار می‌گیرد، تولید ناخالص داخلی است. براساس آمار بین‌المللی موجود، میزان تولید ناخالص داخلی ایران براساس برابری قدرت خرید طی دوره مورد بررسی همواره در حال افزایش بوده است. ایران در سال ۲۰۰۸ در بین کشورهای عمده منطقه، رتبه دوم پس از کشور ترکیه را کسب کرد. پایین‌ترین رتبه نیز طی دوره مورد بررسی به پاکستان و مصر اختصاص داشته است. نکته قابل توجه آنکه کشورهای رقیب در منطقه در سال ۲۰۰۸ بیشترین سهم را در مجموع تولید ناخالص داخلی کشورهای منطقه داشتند؛ به طوری که کشورهای ترکیه، ایران، عربستان سعودی، مصر و پاکستان به ترتیب با سهم‌های ۲۵/۰، ۲۰/۳، ۱۴/۹، ۱۱/۱ و ۱۰/۶ درصد، رتبه اول تا پنجم را به خود اختصاص دادند.

استفاده از ظرفیت‌های موجود در هر کشور است. رشد اقتصادی ایران طی سال‌های ۲۰۰۴ تا ۲۰۰۸ همواره مثبت بوده و پایین‌ترین میزان آن مربوط به سال ۲۰۰۸ با رقم برآوردی ۲/۵ درصد و بالاترین میزان آن مربوط به سال ۲۰۰۷ با ۷/۸ درصد بوده است. رشد اقتصادی کشور که از سال ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۷ روند صعودی طی کرده بود براساس برآوردهای موجود در سال ۲۰۰۸ مجدداً کاهش یافت و به ۲/۵ درصد رسید. طی دوره مورد بررسی، رتبه ایران در بین رقبای منطقه‌ای متناسب با میزان رشد اقتصادی در نوسان بوده است؛ به طوری که در سال ۲۰۰۵ (اولین سال دوره زمانی مورد نظر سند چشم‌انداز)، ایران پس از مصر پایین‌ترین نرخ رشد را در بین کشورهای مورد بررسی داشته است؛ لیکن با افزایش نرخ رشد اقتصادی، در سال ۲۰۰۷ بالاترین جایگاه را به خود اختصاص داد. براساس برآوردهای موجود، با کاهش رشد اقتصادی ایران در سال ۲۰۰۸ رتبه آن نیز در میان کشورهای رقیب تنزل یافت.

جدول ۲۱-۳- تولید ناخالص داخلی (میلیارد دلار)

سال	سال				
	۲۰۰۸	۲۰۰۷	۲۰۰۶	۲۰۰۵	۲۰۰۴
ایران	۸۰۵ ^(۱)	۷۷۹	۷۰۳	۶۴۴	۵۹۶
عربستان سعودی	۵۹۱	۵۵۴	۵۲۲	۴۹۱	۴۵۰
ترکیه	۹۹۲	۹۳۹	۸۷۴	۷۸۱	۶۸۸
پاکستان	۴۲۲	۴۰۵	۳۷۳	۳۴۰	۳۰۶
مصر	۴۴۲	۴۰۴	۳۶۷	۳۳۳	۳۰۹

ماخذ: WDI online, the World Bank Group, ۲۰۱۰

۱- ماخذ: World Economic Outlook Database, IMF, October, ۲۰۰۹

جدول ۲۱-۲- رشد تولید ناخالص داخلی (درصد)

سال	سال				
	۲۰۰۸	۲۰۰۷	۲۰۰۶	۲۰۰۵	۲۰۰۴
ایران ^(۱)	۲/۵	۷/۸	۵/۹	۴/۶	۵/۱
عربستان سعودی	۴/۴	۳/۳	۳/۲	۵/۶	۵/۳
ترکیه	۰/۹	۴/۷	۶/۹	۸/۴	۹/۴
پاکستان	۲/۰	۵/۷	۶/۲	۷/۷	۷/۴
مصر	۷/۲	۷/۱	۶/۸	۴/۵	۴/۱

ماخذ: WDI online, the World Bank Group, ۲۰۱۰

۱- براساس آمار بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، نرخ رشد اقتصادی برای سال‌های ۱۳۸۳ تا ۱۳۸۷ به ترتیب معادل ۶/۴، ۶/۹، ۶/۶، ۵/۰ و ۰/۸ درصد بوده است.

۲- ماخذ: World Economic Outlook Database, IMF, October, ۲۰۰۹

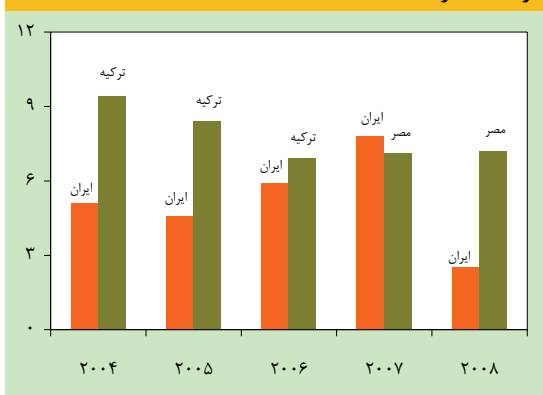
نمودار ۲۱-۲- تولید ناخالص داخلی در ایران و کشور اول رقیب

در منطقه (میلیارد دلار)

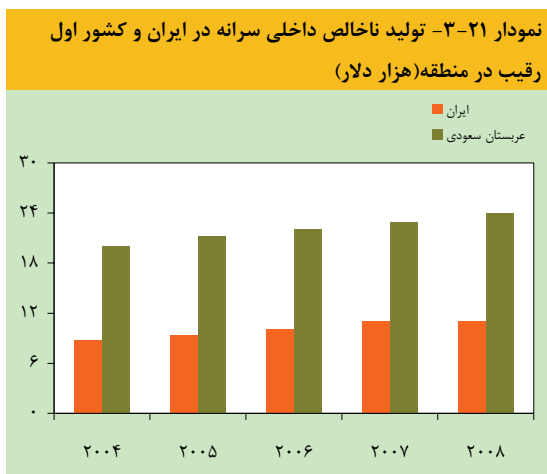

نمودار ۲۱-۱- رشد تولید ناخالص داخلی در ایران و کشور اول رقیب

در منطقه (درصد)

۲۱-۲-۳- تولید ناخالص داخلی سرانه

۲۱-۲-۴- سهم صنعت از تولید ناخالص داخلی

سهم صنعت از تولید ناخالص داخلی به عنوان شاخصی برای سنجش توسعه صنعتی ارزیابی شده و بیانگر قابلیت‌ها و امکانات صنعتی اقتصاد کشورها است. براساس آمار موجود، سهم صنعت از تولید ناخالص داخلی ایران طی سال‌های مورد بررسی بجز سال ۲۰۰۶ که با کاهش مواجه بوده، روند صعودی داشته و در سال ۲۰۰۷ به ۴۴/۵ درصد رسیده است. ایران بجز در سال ۲۰۰۴، همواره پس از عربستان سعودی در بین کشورهای رقیب رتبه دوم را کسب کرده است. براساس آمار موجود، طی چهار سال اخیر عربستان سعودی بالاترین و پاکستان پایین‌ترین نسبت مذکور را به خود اختصاص داده‌اند.

در سال‌های ۲۰۰۴ تا ۲۰۰۸، تولید ناخالص داخلی سرانه ایران همواره در حال افزایش بوده و براساس برابری قدرت خرید از ۸۷۵۰ دلار در سال ۲۰۰۴ به ۱۱۰۵۲ دلار در سال ۲۰۰۸ افزایش یافته است. با این حال، ایران از این حیث در بین کشورهای منتخب منطقه در سال‌های ۲۰۰۴ تا ۲۰۰۸ در رتبه سوم قرار داشته است. طی سال‌های مورد بررسی، عربستان سعودی با فاصله بسیار زیاد از سایر کشورها در رتبه اول قرار داشت. بخشی از این برتری نسبی ناشی از جمعیت به مراتب کمتر آن در مقایسه با کشورهای دیگر است؛ به طوری که عربستان سعودی کمترین جمعیت را در میان پنج کشور مذکور دارا است. پاکستان از منظر تولید سرانه در وضعیت نامناسبی قرار داشته است؛ به طوری که طی دوره مورد بررسی، همواره پایین‌ترین رتبه را در میان کشورهای رقیب عمده داشته و در سال ۲۰۰۸ رتبه پانزدهم را در کل منطقه دارا بود. پاکستان بالاترین میزان جمعیت را در منطقه دارد و این امر سبب شده است که با وجود سهم بالای این کشور از مجموع تولید ناخالص داخلی کشورهای منطقه، جایگاه پایینی را در تولید ناخالص داخلی سرانه داشته باشد.

جدول ۲۱-۵- نسبت ارزش افزوده بخش صنعت

به تولید ناخالص داخلی (درصد)

سال	۲۰۰۴	۲۰۰۵	۲۰۰۶	۲۰۰۷	۲۰۰۸
ایران (۱)	۴۲/۷	۴۴/۷	۴۳/۶	۴۴/۵	۴۴/۵
عربستان سعودی	۲۰/۴	۶۳/۲	۶۴/۶	۶۵/۵	۷۰/۲
ترکیه	۲۸/۵	۲۸/۵	۲۸/۷	۲۸/۳	۲۷/۶
پاکستان	۲۷/۰	۲۷/۱	۲۶/۹	۲۶/۹	۲۶/۹
مصر	۳۶/۹	۳۶/۳	۳۸/۴	۳۶/۳	۳۷/۵

ماخذ: WDI online, the World Bank Group, ۲۰۱۰

۱- براساس آمار بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، نسبت مجموع ارزش افزوده بخش‌های صنایع و معادن و نفت به تولید ناخالص داخلی برای سال‌های ۱۳۸۳ تا ۱۳۸۷ به ترتیب معادل ۴۲/۲، ۴۵/۶، ۴۴/۷، ۴۳/۶ و ۴۳/۹ درصد بوده است.

جدول ۲۱-۴- تولید ناخالص داخلی سرانه

(براساس برابری قدرت خرید) (دلار)

سال	۲۰۰۴	۲۰۰۵	۲۰۰۶	۲۰۰۷	۲۰۰۸
ایران	۸۷۵۰	۹۳۱۴	۱۰۰۳۴	۱۰۹۶۵	۱۱۰۵۲ ^(۱)
عربستان سعودی	۱۹۹۷۷	۲۱۲۲۰	۲۲۰۶۰	۲۲۹۴۰	۲۳۹۹۱
ترکیه	۹۸۰۰	۱۰۹۷۷	۱۲۱۲۰	۱۲۸۵۹	۱۳۴۱۷
پاکستان	۲۰۱۳	۲۱۸۴	۲۳۴۳	۲۴۸۹	۲۵۲۸
مصر	۴۰۷۹	۴۳۱۹	۴۶۷۵	۵۰۴۷	۵۴۲۵

ماخذ: WDI online, the World Bank Group, ۲۰۱۰

۱- ماخذ: World Economic Outlook Database, IMF, October, ۲۰۰۹

نمودار ۲۱-۵- رشد سالانه تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در ایران و کشور اول رقیب در منطقه (درصد)

نمودار ۲۱-۴- نسبت ارزش افزوده بخش صنعت به تولید ناخالص داخلی در ایران و کشور اول رقیب در منطقه (درصد)

نمودار ۲۱-۲-۶- نسبت تشکیل سرمایه ثابت ناخالص به تولید ناخالص داخلی

سهم تشکیل سرمایه ثابت ناخالص از تولید ناخالص داخلی از متغیرهای مهم اقتصاد کلان بوده و نشان‌دهنده توان بالقوه اقتصاد برای رشد و توسعه در آینده است. با توجه به آمار موجود، نسبت تشکیل سرمایه به تولید ناخالص داخلی در ایران طی سال‌های ۲۰۰۴ تا ۲۰۰۷ بین ۲۵/۸ تا ۲۸/۶ درصد در نوسان بوده و همواره رتبه نخست را با اختلاف قابل ملاحظه با رقیب در بین کشورهای عمده منطقه دارا بوده است. عدم تناسب موجود بین رشد اقتصادی و میزان سرمایه‌گذاری‌های انجام شده را می‌توان عمدتاً ناشی از پایین بودن بهره‌وری عوامل تولید و کارایی سرمایه‌گذاری‌ها در اقتصادهای متکی به بخش دولتی تلقی کرد. عربستان سعودی پایین‌ترین نسبت تشکیل سرمایه ثابت ناخالص به تولید ناخالص داخلی را طی چهار سال اخیر در میان کشورهای رقیب داشته است.

جدول ۲۱-۷- نسبت تشکیل سرمایه ثابت ناخالص به تولید ناخالص داخلی (درصد)

	سال				
	۲۰۰۸	۲۰۰۷	۲۰۰۶	۲۰۰۵	۲۰۰۴
ایران (۱)	۳۳٫۸	۳۳٫۳	۳۳٫۳	۳۳٫۵	۳۳٫۷
عربستان سعودی	۱۴٫۲	۱۳٫۵	۱۳٫۴	۱۳٫۵	۱۳٫۷
ترکیه	۱۶٫۴	۲۱٫۰	۲۲٫۳	۲۱٫۵	۲۱٫۳
پاکستان	۲۲٫۴	۲۰٫۹	۲۰٫۵	۱۷٫۵	۱۵٫۰
مصر	۱۴٫۸	۲۰٫۹	۱۸٫۷	۱۷٫۹	۱۶٫۴

ماخذ: WDI online, the World Bank Group, ۲۰۱۰

۱- براساس آمار بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، نسبت تشکیل سرمایه ثابت ناخالص به هزینه ناخالص داخلی برای سال‌های ۱۳۸۳ تا ۱۳۸۷ به ترتیب معادل ۲۷/۹، ۲۵/۹، ۲۴/۵، ۲۴/۰ و ۲۸/۵ درصد بوده است.

سرمایه‌گذاری پشتوانه‌ای برای تولید در آینده بوده و تغییرات روند آن می‌تواند مبنایی برای پیش‌بینی تغییرات تولید ناخالص داخلی در سال‌های آینده تلقی شود. براساس آمار موجود، نرخ رشد تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در ایران با روند نزولی از ۷ درصد در سال ۲۰۰۴ به ۳/۳ درصد در سال ۲۰۰۶ تنزل نمود و سپس در سال ۲۰۰۷ دوباره افزایش یافت و به ۶ درصد رسید. بالاترین نرخ رشد تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در سال‌های ۲۰۰۷ و ۲۰۰۸ به کشور مصر به ترتیب با ۲۳/۸ و ۱۴/۸ درصد تعلق داشت که اختلاف بسیار زیادی با میزان نرخ رشد تشکیل سرمایه در ایران دارد. ترکیه نیز در سال‌های ۲۰۰۷ و ۲۰۰۸ کمترین نرخ رشد سرمایه‌گذاری را در میان کشورهای منطقه کسب کرد.

جدول ۲۱-۶- رشد سالانه تشکیل سرمایه ثابت ناخالص (درصد)

	سال				
	۲۰۰۸	۲۰۰۷	۲۰۰۶	۲۰۰۵	۲۰۰۴
ایران (۱)	۷/۰	۳/۳	۳/۳	۵/۱	۷/۰
عربستان سعودی	۲/۵	۱۸/۳	۱۷/۰	۱۸/۵	۲/۵
ترکیه	۲۸/۴	۵/۴	۱۳/۳	۱۷/۴	۲۸/۴
پاکستان	-۶/۱	۱۳/۶	۱۹/۹	۱۳/۵	-۶/۱
مصر	۶/۲	۲۳/۸	۱۳/۸	۱۴/۲	۶/۲

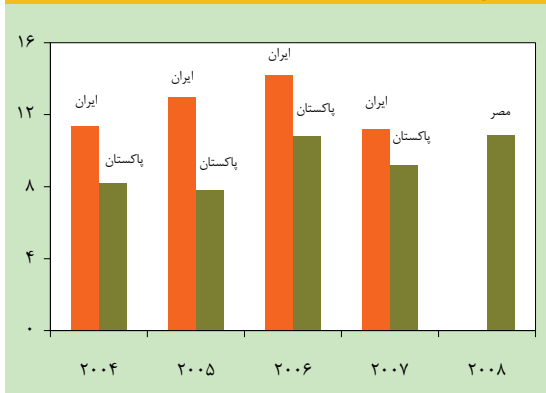
ماخذ: WDI online, the World Bank Group, ۲۰۱۰

۱- براساس آمار بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، نرخ رشد سالانه تشکیل سرمایه ثابت ناخالص برای سال‌های ۱۳۸۳ تا ۱۳۸۷ به ترتیب معادل ۹/۲، ۸/۷، ۳/۰، ۶/۶ و ۱۰/۹ درصد بوده است.

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۸۷

نمودار ۲۱-۷- نسبت مخارج مصرفی دولت به تولید ناخالص داخلی در ایران و کشور اول رقیب در منطقه (درصد)

۲۱-۲-۸- رشد نقدینگی

اگرچه نقدینگی به عنوان موتور محرک تولید و سرمایه‌گذاری در اقتصاد مطرح می‌شود، چنانچه رشد آن متناسب با نیازهای واقعی اقتصاد نباشد می‌تواند موجب بی‌ثباتی قیمت‌ها و افزایش نرخ تورم در کشور گردد. به همین دلیل، مقامات پولی کشورها همواره مدیریت و کنترل نقدینگی را در سیاست‌گذاری‌های پولی مد نظر قرار می‌دهند تا بدین ترتیب از تبعات تورمی رشد آن جلوگیری نمایند. براساس آمار بانک جهانی، رشد نقدینگی در ایران که طی یک روند کاهشی به ۲۲/۸ درصد در سال ۲۰۰۵ رسیده بود، با افزایش چشمگیر در سال ۲۰۰۷ به ۳۰/۶ درصد رسید. مطابق با این مآخذ آماری، رشد مزبور طی سال ۲۰۰۸ با کاهش قابل توجهی به ۷/۹ درصد رسید و در سطحی پایین‌تر از کشورهای رقیب قرار گرفت.

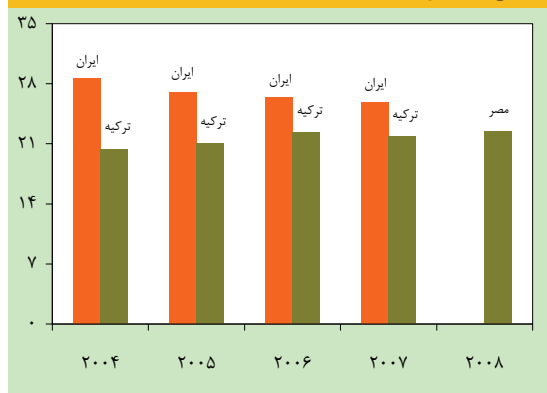
جدول ۲۱-۹- رشد نقدینگی (درصد)

سال	۲۰۰۴	۲۰۰۵	۲۰۰۶	۲۰۰۷	۲۰۰۸
ایران (۱)	۲۳/۰	۲۲/۸	۲۹/۱	۳۰/۶	۷/۹
عربستان سعودی	۱۷/۳	۱۳/۲	۲۰/۴	۲۰/۱	۱۸/۰
ترکیه	۲۰/۸	۳۵/۸	۲۲/۲	۱۵/۲	۲۴/۹
پاکستان	۲۰/۵	۱۶/۵	۱۴/۶	۱۹/۵	∞
مصر	۱۶/۲	۱۱/۵	۱۵/۰	۱۹/۱	۱۰/۵

مآخذ: WDI online, the World Bank Group, ۲۰۱۰

۱- براساس آمار بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، رشد نقدینگی برای سال‌های ۱۳۸۳ تا ۱۳۸۷ به ترتیب برابر ۳۰/۲، ۳۴/۳، ۲۷/۷ و ۱۵/۹ درصد بوده است.

نمودار ۲۱-۶- نسبت تشکیل سرمایه ثابت ناخالص به تولید ناخالص داخلی در ایران و کشور اول رقیب در منطقه (درصد)

۲۱-۲-۷- نسبت مخارج مصرفی دولت به تولید

ناخالص داخلی

نسبت مخارج مصرفی دولت به تولید ناخالص داخلی شاخصی از سهم دولت در مخارج کل اقتصاد است که متناسب با میزان حضور آن در بخش‌ها و فعالیت‌های اقتصادی متغیر است. مخارج مصرفی نهایی دولت عمومی همه هزینه‌های جاری دولت بابت خرید کالاها و خدمات (شامل پرداخت حقوق و دستمزد کارکنان) را در بر می‌گیرد. همچنین، بیشتر مخارج دولت در حوزه دفاع و امنیت ملی بجز مخارج تشکیل سرمایه این بخش، در این آمار منعکس می‌شود. بالاترین نسبت مذکور همواره به عربستان سعودی تعلق داشته است. پاکستان نیز همواره پایین‌ترین رتبه را در میان کشورهای رقیب کسب کرده است. نسبت مخارج مصرفی دولت به تولید ناخالص داخلی در ایران در سال ۲۰۰۷ معادل ۱۱/۲ درصد بود.

جدول ۲۱-۸- نسبت مخارج مصرفی دولت به تولید ناخالص داخلی

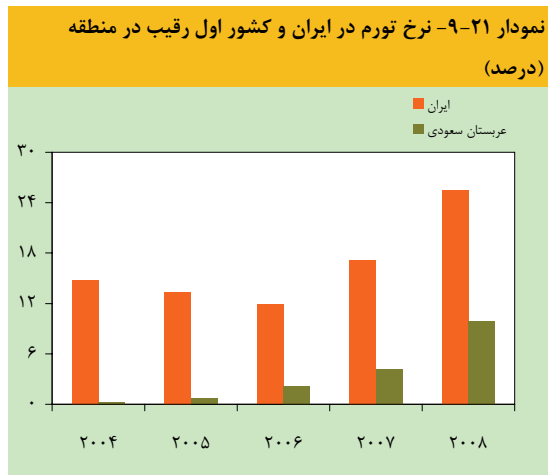
(درصد)

سال	۲۰۰۴	۲۰۰۵	۲۰۰۶	۲۰۰۷	۲۰۰۸
ایران (۱)	۱۱/۴	۱۳/۰	۱۴/۲	۱۱/۲	∞
عربستان سعودی	۲۳/۶	۲۲/۲	۲۳/۳	۲۲/۴	۲۰/۵
ترکیه	۱۱/۹	۱۱/۸	۱۲/۳	۱۲/۸	۱۲/۸
پاکستان	۸/۲	۷/۸	۱۰/۸	۹/۲	۱۲/۴
مصر	۱۲/۸	۱۲/۷	۱۲/۳	۱۱/۳	۱۰/۹

مآخذ: WDI online, the World Bank Group, ۲۰۱۰

۱- براساس آمار بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، نسبت هزینه‌های مصرفی دولتی به هزینه ناخالص داخلی برای سال‌های ۱۳۸۳ تا ۱۳۸۷ به ترتیب معادل ۱۲/۱، ۱۲/۷، ۱۴/۰، ۱۱/۲ و ۱۰/۸ درصد بوده است.

مورد بررسی افزایش قابل ملاحظه‌ای در نرخ تورم خود در سال ۲۰۰۸ تجربه کردند، به طوری که متوسط نرخ تورم پنج کشور منتخب از ۹/۴ درصد در سال ۲۰۰۷ به ۱۶/۹ درصد در سال ۲۰۰۸ رسید.

۲۱-۲-۱۰- نرخ بیکاری

براساس آمار موجود، ایران طی سال‌های مورد بررسی همواره نرخ بیکاری بالایی در میان کشورهای عمده منطقه داشته است. کمترین نرخ بیکاری در سال ۲۰۰۸ به عربستان سعودی و پاکستان اختصاص داشت. کشور پاکستان با وجود جمعیت بسیار زیاد، در بین کشورهای منتخب از کمترین نرخ بیکاری تا سال ۲۰۰۷ برخوردار بوده است. در مقابل، ایران از این لحاظ در شرایط مناسبی نبوده و رتبه پایینی را به خود اختصاص داده است.

جدول ۲۱-۱۱- نرخ بیکاری (درصد)

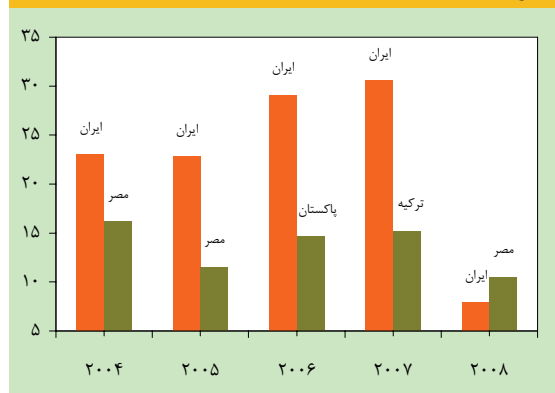
سال	۲۰۰۸	۲۰۰۷	۲۰۰۶	۲۰۰۵	۲۰۰۴
ایران (۱)	۱۰/۴	۱۰/۵	۱۱/۳	۱۱/۵	۱۰/۳ ^(۲)
عربستان سعودی	۵/۰	۵/۶	۶/۳	۰۰	۰۰
ترکیه	۱۱/۰	۱۰/۳	۹/۹	۱۰/۳	۱۰/۳
پاکستان	۵/۲	۵/۳	۶/۲	۷/۷	۷/۷
مصر	۸/۷ ^(۳)	۸/۹	۱۰/۶	۱۱/۲	۱۰/۳

ماخذ: <http://laborsta.ilo.org>

۱- براساس ارقام مرکز آمار ایران، نرخ بیکاری در ایران برای سه ماهه سوم سال ۱۳۸۳ برابر ۱۰/۳ درصد و برای سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۷ به ترتیب برابر با ۱۱/۳، ۱۱/۵، ۱۰/۴ و ۱۰/۴ درصد بوده است.

۲- منبع این آمار ۲۰۱۰، WDI online, the World Bank Group می‌باشد.

نمودار ۲۱-۸- رشد نقدینگی در ایران و کشور اول رقیب در منطقه (درصد)

۲۱-۲-۹- نرخ تورم

کنترل نرخ تورم همواره یکی از مهم‌ترین اهداف سیاست‌گذاران اقتصادی کشورها محسوب می‌شود. نرخ بالای تورم مانعی برای توسعه اقتصادی بوده و اثرات مخربی بر عملکرد اقتصاد کشور دارد که از جمله آنها می‌توان به بروز نااطمینانی در فعالیت‌های اقتصادی، تشدید نابرابری توزیع درآمد، تضعیف سرمایه‌گذاری و اختلال در برنامه‌ریزی بنگاه‌های اقتصادی اشاره کرد.

جدول ۲۱-۱۰- نرخ تورم (درصد)

سال	۲۰۰۸	۲۰۰۷	۲۰۰۶	۲۰۰۵	۲۰۰۴
ایران (۱)	۲۵/۵	۱۷/۲	۱۱/۹	۱۳/۴	۱۴/۸
عربستان سعودی	۹/۹	۴/۲	۲/۲	۰/۷	۰/۳
ترکیه	۱۰/۴	۸/۸	۱۰/۵	۱۰/۱	۱۰/۶
پاکستان	۲۰/۳	۷/۶	۷/۹	۹/۱	۷/۴
مصر	۱۸/۳	۹/۳	۷/۶	۴/۹	۱۱/۳

ماخذ: WDI online, the World Bank Group, ۲۰۱۰

۱- براساس آمار بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، نرخ تورم بر پایه سال ۱۳۸۳ برای سال‌های ۱۳۸۳ تا ۱۳۸۷ به ترتیب برابر ۱۵/۲، ۱۰/۴، ۱۱/۹، ۱۸/۴ و ۲۵/۴ درصد بوده است.

نرخ تورم در ایران طی سال‌های ۲۰۰۴ تا ۲۰۰۸ با فراز و نشیب‌هایی همراه بوده است. از سال ۲۰۰۴ تا سال ۲۰۰۶، نرخ تورم کشور با یک روند کاهنده از ۱۴/۸ درصد به ۱۱/۹ درصد رسید، لیکن دوباره در سال ۲۰۰۷ با افزایش قابل توجهی روبه‌رو شد و در سال ۲۰۰۸ به ۲۵/۵ درصد رسید. طی دوره مورد بررسی، بیشترین نرخ تورم به ایران و کمترین نرخ به عربستان سعودی تعلق داشت. تمامی کشورهای

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۸۷

در مورد توزیع درآمد بین دهک‌های درآمدی نیز ایران در وضعیت مطلوبی قرار ندارد؛ به طوری که ۴۵ درصد از درآمد در اختیار دو دهک بالای درآمدی (خانوارهای با درآمد بالا) قرار گرفته است. در مقابل، سهم چهار دهک پایین درآمدی (خانوارهای کم‌درآمد) در ایران در سال ۲۰۰۵ فقط ۱۷/۳ درصد از کل درآمد بود. کشور پاکستان از این نظر نیز در وضعیت بهتری نسبت به کشورهای ایران، ترکیه و مصر قرار دارد؛ به طوری که خانوارهای کم‌درآمد ۲۱/۸ درصد و خانوارهای با درآمد بالا ۴۰/۵ درصد از کل درآمد را به خود اختصاص داده‌اند. ترکیه از این نظر در بدترین وضعیت بوده، به طوری که سهم ۴۰ درصد خانوارهای کم‌درآمد فقط ۱۵/۷ درصد از کل درآمد و سهم خانوارهای با درآمد بالا ۴۷/۱ درصد بوده است. همچنین، براساس نسبت سهم ۱۰ درصد ثروتمندترین به ۱۰ درصد فقیرترین، ترکیه و ایران به ترتیب با نسبت‌های ۱۵/۷ و ۱۱/۶ برابر، نامناسب‌ترین شرایط را در بین کشورهای مورد بررسی دارند.

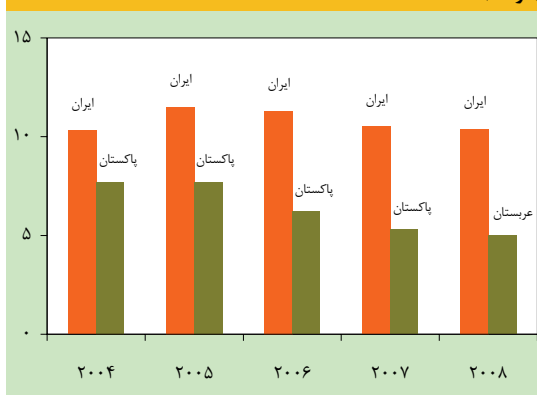
۲۱-۲-۱۲- شاخص توسعه انسانی

شاخص توسعه انسانی^(۱) با در نظر گرفتن ابعاد مختلف توسعه اقتصادی و اجتماعی، معیاری برای رتبه‌بندی کشورها از نظر پیشرفت‌های توسعه انسانی ارائه می‌کند. گزارش‌های توسعه انسانی سازمان ملل متحد، کشورهای مورد بررسی را براساس مقادیر این شاخص در چهار گروه توسعه انسانی بسیار بالا (بالا تر از ۰/۹)، توسعه انسانی بالا (۰/۸ تا ۰/۸۹۹)، توسعه انسانی متوسط (۰/۵ تا ۰/۷۹۹) و توسعه انسانی پایین (کمتر از ۰/۵) طبقه‌بندی کرده است^(۲).

جدول زیر وضعیت ایران و مهم‌ترین کشورهای منطقه را در شاخص توسعه انسانی طی سال‌های ۲۰۰۴ تا

نمودار ۲۱-۱۰- نرخ بیکاری در ایران و کشور اول رقیب در منطقه

(درصد)

۲۱-۲-۱۱- شاخص‌های نابرابری توزیع درآمد

یکی از اهداف مهم سیاست‌گذاران اقتصادی در هر کشور ارتقای کیفیت زندگی و سطح رفاه اجتماعی در جامعه است. شاخص‌های توزیع درآمد در دهک‌های مختلف درآمدی و نابرابری توزیع درآمد در سطح جامعه باشند. براساس آمارهای موجود، کشور پاکستان کمترین ضریب جینی را در میان کشورهای رقیب در منطقه به خود اختصاص داده است. ایران با ضریب جینی معادل ۳۸/۲۸ درصد پس از ترکیه وضعیت بدتری نسبت به کشورهای مصر و پاکستان دارد.

جدول ۲۱-۱۲- شاخص‌های نابرابری توزیع درآمد^(۱)

مصر	پاکستان	ترکیه	ایران ^(۲)	ضریب جینی (درصد)
۳۲/۱۴	۳۱/۱۸	۴۱/۱۵	۳۸/۲۸	سهم ۴۰٪ خانوارهای کم‌درآمد (درصد)
۲۱/۶	۲۱/۸	۱۵/۷	۱۷/۳	سهم ۴۰٪ خانوارهای با درآمد متوسط (درصد)
۳۶/۹	۳۷/۷	۳۷/۲	۳۷/۷	سهم ۲۰٪ خانوارهای با درآمد بالا (درصد)
۴۱/۵	۴۰/۵	۴۷/۱	۴۵/۰	نسبت ۱۰٪ ثروتمندترین به ۱۰٪ فقیرترین خانوارها
۷/۲	۶/۷	۱۵/۷	۱۱/۶	

ماخذ: WDI online, the World Bank Group, ۲۰۱۰

۱- آمار ارائه شده برای ایران، پاکستان و مصر مربوط به سال ۲۰۰۵ و ارقام ترکیه مربوط به سال ۲۰۰۶ است. برای عربستان سعودی نیز طی دوره ۲۰۰۴ تا ۲۰۰۸ آماری ارائه نشده است.

۲- براساس آمار بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، ارقام مربوط به شاخص‌های ارائه شده در جدول برای سال ۱۳۸۷ از بالا به پایین به ترتیب معادل ۳۸/۱، ۱۶/۳، ۳۸/۵۹ و ۴۵/۶ درصد و برابر بوده است.

۱- Human Development Index (HDI)

۲- برای توضیحات بیشتر به فصل دهم مراجعه شود.

فصل ۲۱ مقایسه اقتصاد ایران با کشورهای منطقه

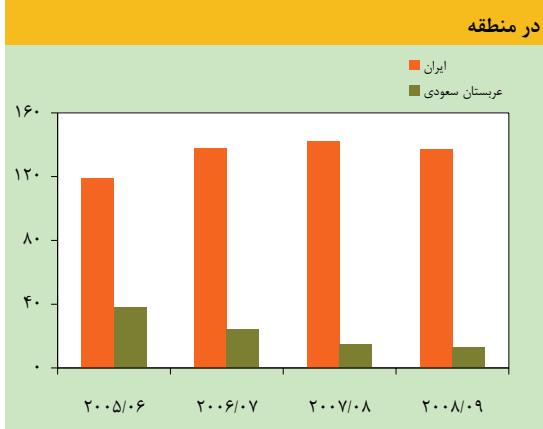
رسید. همچنین، مصر که در دوره ۲۰۰۵/۰۶ پایین‌ترین رتبه را در میان کشورهای عمده منطقه داشت، با انجام اصلاحات قابل ملاحظه‌ای در فضای کسب و کار، وضعیت خود را بهبود بخشید و رتبه بالاتری را در سه دوره بعدی کسب نمود. با توجه به ارتقای قابل ملاحظه مصر، ایران با فاصله زیادی نسبت به کشورهای رقیب در دوره‌های ۲۰۰۶/۰۷، ۲۰۰۷/۰۸ و ۲۰۰۸/۰۹ در پایین‌ترین جایگاه در میان کشورهای رقیب قرار گرفت. رتبه‌بندی کلی سهولت کسب و کار نشان می‌دهد که در دوره ۲۰۰۸/۰۹ فضای کسب و کار در ایران در مقایسه با سایر کشورها اندکی بهبود یافته و از رتبه ۱۴۲ در دوره ۲۰۰۷/۰۸ به رتبه ۱۳۷ رسیده است.

جدول ۲۱-۱۴- شاخص سهولت کسب و کار (۱)

دوره	دوره				
	۲۰۰۸/۰۹	۲۰۰۷/۰۸	۲۰۰۶/۰۷	۲۰۰۵/۰۶	
ایران	۱۳۷	۱۴۲	۱۳۸	۱۱۹	
عربستان سعودی	۱۳	۱۵	۲۴	۳۸	
ترکیه	۷۳	۶۳	۶۰	۹۱	
پاکستان	۸۵	۸۵	۷۴	۷۴	
مصر	۱۰۶	۱۱۶	۱۲۵	۱۶۵	

۱- اطلاعات مربوط به دوره ۲۰۰۵/۰۶ از گزارش Doing Business سال ۲۰۰۷، دوره ۲۰۰۶/۰۷ از گزارش Doing Business سال ۲۰۰۹ و سایر دوره‌ها از گزارش Doing Business سال ۲۰۱۰ استخراج شده است. شایان ذکر است تعداد کشورها و روش‌شناسی مورد استفاده در محاسبه شاخص سهولت کسب و کار در طول زمان تغییر کرده است. تعداد کشورها در گزارش سال ۲۰۰۷، ۱۷۵ کشور، در گزارش سال ۲۰۰۹، ۱۸۱ کشور و در گزارش سال ۲۰۱۰، ۱۸۳ کشور است.

نمودار ۲۱-۱۱- رتبه سهولت کسب و کار در ایران و کشور اول رقیب

۲۰۰۷ نشان می‌دهد. طی دوره مورد بررسی، عربستان سعودی و پاکستان به ترتیب بهترین و بدترین رتبه را در میان کشورهای منتخب کسب کرده‌اند. ایران در سال ۲۰۰۷ با مقدار شاخص ۰/۷۸۲، رتبه هشتم و هشتاد را در میان ۱۸۲ کشور جهان و رتبه سوم را در میان کشورهای رقیب در منطقه به دست آورده است. با توجه به مقادیر شاخص مزبور در سال ۲۰۰۷، ایران، مصر و پاکستان در گروه کشورهای با توسعه انسانی متوسط و عربستان سعودی و ترکیه در گروه کشورهای با توسعه انسانی بالا طبقه‌بندی شده‌اند.

جدول ۲۱-۱۳- شاخص توسعه انسانی

سال	سال				
	۲۰۰۷	۲۰۰۶	۲۰۰۵	(۱)۲۰۰۴	
ایران	۰/۷۸۲	۰/۷۷۷	۰/۷۷۳	۰/۷۵۴	
عربستان سعودی	۰/۸۴۳	۰/۸۴۰	۰/۸۳۷	۰/۸۲۸	
ترکیه	۰/۸۰۶	۰/۸۰۲	۰/۷۹۶	۰/۷۸۵	
پاکستان	۰/۵۷۲	۰/۵۶۸	۰/۵۵۵	۰/۵۲۶	
مصر	۰/۷۰۳	۰/۷۰۰	۰/۶۹۶	۰/۷۰۹	

ماخذ: Human Development Report, ۲۰۰۹, UNDP
 ۱- آمار مربوط به سال ۲۰۰۴ با استفاده از گزارش توسعه انسانی ۲۰۰۷/۰۸ استخراج شده است.

۲۱-۲-۱۳- شاخص سهولت کسب و کار

شاخص سهولت کسب و کار نشان‌دهنده وضعیت قوانین و مقررات حاکم بر فضای کسب و کار هر کشور در مقایسه با سایر کشورها است. براساس این شاخص، عربستان سعودی در دوره‌های مورد بررسی جایگاه نخست را در میان کشورهای منتخب منطقه کسب کرده است^(۱). فضای کسب و کار در ترکیه نیز طی چهار دوره اخیر با وجود برخی تغییرات به طور کلی بهبود یافت؛ به طوری که رتبه آن در مقایسه با سایر کشورها از ۹۱ در دوره ۲۰۰۵/۰۶ به ۷۳ در دوره ۲۰۰۸/۰۹

۱- از آنجا که رتبه‌بندی کشورها در گزارش‌های Doing Business منتشر شده در هر سال براساس اطلاعات موجود تا یک مقطع زمانی مشخص در نیمه اول سال قبل از آن صورت می‌گیرد، در این بخش به جای سال به دوره اشاره شده است.